

כאן ועכשיו

שיבת ארץ ישראל ונשאים אקטואליים

45 שנים להסכם השלום עם מצרים ופעילות צה"ל בגבולה

מהו הסכם השלום בין ישראל למצרים? מתי נחתם? מה היה המצב לפני שנחתם?

מצריים היתה אויבת לישראל מהקמתה. ישראל ומצרים נלחמו זו בזו במלחמת העצמאות, במבצע קדש, במלחמת ששת הימים, במלחמת ההתשה ובמערכה הקשה ביותר בחזית הדרום - מלחמת יום הכיפורים. היו מגעים חשאיים בין המדינות וניסיונות תיווך שלא צלחו, בעיקר באמצעות ארצות הברית.

ב-11 בנובמבר 1973 נחתם רשמית הסכם הפסקת אש, שהמשיך את ההסכם בפועל מאוקטובר ששם קץ למלחמה. ב-1974 נחתם הסכם הפרדת כוחות שהחזיר את כל שטח תעלת סואץ לרשות מצריים, ובשנת 1975 נחתם הסכם ביניים שהרחיב את רצועת החיץ בסיני. בנובמבר 1977 ביקר נשיא מצריים סאדאת בישראל במהלך דרמטי שפתח משא ומתן לכינון הסכם שלום בין המדינות. הסכם השלום בין ישראל למצרים נחתם על ידי ראש ממשלת ישראל מנחם בגין, נשיא מצרים אנואר סאדאת ונשיא ארצות הברית ג'ימי קרטר, על מדשאות הבית הלבן ב-26 במרץ 1979. ההסכם מורה על סיום מצב המלחמה בין ישראל למצרים, קובע את הגבול הקבוע בין שתי המדינות, מורה על פירוז אזור הגבול ועל דילול כוחות הצבא בסיני, וכן על כינון יחסי שכנות נורמליים כמקובל במשפט הבינלאומי.

מהי משמעותו של הסכם השלום?

במסגרת הסכם השלום הוחלט על פינוי סיני על ידי ישראל בשני שלבים: בינואר 1980 נסוגה ישראל מן הקווים בהם ניצבה בעקבות הסכם הביניים עם מצרים ב-1975 אל מעבר לקו שנמתח לאורך חצי האי, מאל עריש שבצפונו ועד לראס מוחמד שליד שארם א-שייח' שבדרומו. באפריל 1982 פינתה ישראל את יתר שטח סיני, למעט אזור טאבה (שפונה מספר שנים מאוחר יותר). הסכם השלום עם מצרים היה הסכם השלום הראשון של מדינת ישראל עם מדינה ערבית, ויש לו משמעות אסטרטגית חיונית: יציאת מצריים ממעגל המדינות האויבות לישראל הסירה למעשה את הסיכון שנשקף לישראל במלחמה קונבנציונלית.

מה אומר ההסכם ביחס לעזה?

רצועת עזה נשארה בידי ישראל, אך על פי שהייתה בשליטת מצרים לפני מלחמת ששת הימים. המצרים כבשו את רצועת עזה במלחמת העצמאות, אולם לא סיפחו אותה למצרים, ולא ראו בה חלק ממצרים. לפיכך, הם לא היו מעוניינים בהחזרתה לשלטון מצרי במסגרת הסכמי השלום. גם ישראל לא סיפחה את רצועת עזה לשטחה, ולמעשה נוצר מצב שבו רצועת עזה אינה שייכת לשום מדינה ריבונית, אך היא נשלטה בידי הממשל הצבאי של צה"ל.

בעיה מיוחדת נוצרה בעיר הפלסטינית רפיח. עיר זו הלכה וגדלה והתפשטה אל מעבר לגבול הבינלאומי, כיוון שמיקומו היה חסר משמעות בין השנים 1948-1982. עם נסיגת ישראל מסיני נחצתה העיר ונחלקה בין מצרים לרצועת עזה. תחילה הוצבה גדר פשוטה במרכזו של הרחוב שנקבע כקו הגבול ואשר עבר בלב העיר רפיח. בהמשך, עקב הפיכת קו הגבול למוקד מתיחות על רקע האינתיפאדה ועל רקע ההברחות הרבות שהתבצעו במקום, הורחבה רצועת הגבול, הוקמו מכשולים לאורכה ואזור זה הפך לחלק מרכזי מציר פילדלפי.

כאן ועכשיו

שיבת ארץ ושלום אקטואליים

45 שנים להסכם השלום עם מצרים ופעילות צה"ל בגבולה

מהו ציר פילדלפי?

ציר פילדלפי הוא רצועת חיץ על גבול מצרים-רצועת עזה, שהוקמה עם העברת סיני מישראל למצרים ב-1982 בעקבות הסכם השלום, והוא היה בשליטה ביטחונית ישראלית. (השם "פילדלפי" הוא שם שרירותי שהופיע במפות הקוד של צה"ל) בציר פילדלפי נכלל גם מעבר רפיה, שנועד לאפשר לתושבי רצועת עזה לעבור למצרים, והעניק לישראל אפשרות פיקוח על העוברים במעבר הגבול על מנת לוודא שאינם מבריחים נשק. בתקופת האינתיפאדה הראשונה, בניסיון לעקוף את ציר פילדלפי, חפרו לראשונה הפלסטינים מנהרות להברחת אנשים וסחורות. ציר פילדלפי הפך לזירת קרב אינטנסיבית שבה ירו מחבלים פלסטינים מאות טילים ורקטות נ"ט, הפעילו מאות מטענים וביצעו אלפי אירועי ירי לעבר כוחות ומוצבי צה"ל בציר.

ב-10 בספטמבר 2005 פינה צה"ל את הציר כחלק מ"תוכנית ההתנתקות" והשלמת היציאה מרצועת עזה. ממשלת ישראל החליטה להעביר את הציר לידי המצרים על מנת לא ליצור "רצועת ביטחון" ממנה יוכלו הפלסטינים להפעיל טרור כנגד ישראל.

לאחר יציאת ישראל מרצועת עזה התעצמו ההברחות בציר, והן כללו חומרי נפץ, טילי נ"ט ורקטות ארוכות-טווח, ועקב המצור על עזה, גם תנועת אנשים וסחורות. ההברחות סייעו לחיזוק כוחו הצבאי של החמאס, לקראת ההפיכה הצבאית שערך בקיץ 2007, ובמהלכה השתלט על הרצועה.

מה תפקידה של מצרים במלחמה ומה יחסה להתרחבות הלחימה לרפיה?

מצריים עוינת את חמאס, בהיותו ארגון דתי קנאי הקשור לתנועת האחים המוסלמים שהוצאה מחוץ לחוק במצרים. אולם, מצריים אינה יכולה להתייחס בשיוון נפש לפגיעה באזרחים פלסטינים בלתי מעורבים כה קרוב לגבולה. המצרים חוששים מאוד ממעבר של פליטים מעזה לסיני, ופועלים מול ישראל ומול החמאס על מנת למנוע פעולה צבאית ברפיה שתידחק את העזתים לעברה. על פי דיווחים בתקשורת מצרים מעבה כוחותיה מעבר לגדר הגבול עם רצועת עזה על מנת למנוע ולצמצם הברחה של אנשים, סחורות ותחמושת. בכל תקריות האש בין ישראל לחמאס בעבר שמשה מצריים כמתווך להשגת הסדר, וגם כיום היא מתווכת משמעותית במסגרת השיחות על מתווה לשחרור חטופים.

רכבי הסהר האדום במעבר רפיה המצרי במסגרת המתווה לשחרור החטופים

חתימת הסכם השלום עם מצרים בבית הלבן 1979